

Avrupa Sosyal Forumu yolun sonunda mi?: İstanbul 2010 ve sonrası

Yavuz Yıldırım

Özet

2002’de hayata geçen ve son olarak 2010’da İstanbul’da yapılan Avrupa Sosyal Forumu (ASF), geçen on yıllık sürede Avrupalı hareketleri bir araya getiren en önemli oluşum haline geldi. Küreselleşme karşıtı hareketin, Dünya Sosyal Forumu (DSF) çatısı altında alternatif küreselleşme hareketine dönüşmesiyle birlikte, sürecin en baştan beri içinde olan Avrupalı hareketler de yerel düzeyde olduğu gibi kıta çapında Forum sürecini ilerlettiler. Ancak 2010 sonrası süreçte, DSF’den gelen tartışmaların ASF bünyesinde de devam etmesi ile bu arayışın sonuna gelindiği ve yeni bir güzergah geliştirmek gerektiği görülmektedir. ASF’nin 10. Yılında Firenze (Floransa) 10+10 toplantısı ve Avrupalı hareketleri bir araya getiren diğer organizasyonlar, taban hareketlerinin yeni bir siyasete evrilmesi için çabaların devam etmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Öfkeli ve İşgal Et hareketleri, kurumsal siyasetin karşısında hareketlerin gücünü göstermeye devam etmektedir. Bu çalışmada, hareketlerin siyasal olanı belirleme gücünün Forum süreci ve İstanbul’daki Sosyal Forum sonrası gelişen son örnekler nezdinde nasıl işleyebileceği incelenmektedir. Sosyal Forum güç kaybetse de bu tarz yatay ve kapsamlı örgütlenmeler, toplumsal hareketlerin yeni dönemdeki biçimi olarak öne çıkmaya devam etmektedir. Bu açıdan eski usül üyelik tabanlı hiyerarşik yapılara karşı, gönüllülük ve eylemle şekillenen harekete dayalı bir siyasetin temelleri atılmaktadır.

Giriş

Dünya Sosyal Forumu’nun (DSF) kıtasal ayaklarından biri olarak hayata geçen ve ilki 2002’de İtalya’nın Floransa kentinde yapılan Avrupa Sosyal Forumu (ASF), 10. yılını geride bıraktı. Bu süreçte Avrupalı toplumsal hareketlerin buluşma ve işbirliği alanı olarak önemli bir işlev üstlenen ASF’nin son birkaç toplantısında ivme kaybettiğini söylemek mümkündür. 10. yıl vesilesiyle yapılan Firenze (Floransa) 10+10 toplantılarında, bu etkinliğinin bir Forum buluşması ya da 10. yıl kutlaması olmadığına altı çizildi. Yakın zamanda gerçekleşen ve toplumsal hareketlerle kurum temsilcilerini bir araya getiren toplantılarda, aşağıda değinileceği gibi Forum sürecinin daha öteye taşınması gerektiği yönünde görüşler ifade edildi. Bu bağlamda Forum tarzı “açık alan” ya da hareketler adına konuşmayan bir oluşumdan ziyade hareketlerin ortaklık düzeyini artıracakları, kurumsal zemine yakın yeni birlikteliklerin hedeflendiği söylenebilir. Esasen bu sürecin temelinde, Forum’un alan mı aktör mü, hareket mi kurum mu olacağına dair ikilemler ve tartışmalar yer almaktaydı. 10 yıllık geçmişin sonunda, ASF’nin DSF’nin yataylık vurgusundan çıkıp aktör ve kurum şeklinde örgütlenmeye doğru bir eğilime ulaştığı söylenebilir. Bu bağlamda

Forum süreci Avrupa’da, yeni bir biçim ve içerik edinerek ve forum adını kullanmaktan imtina ederek yeni bir güzergahta girmiş görünmektedir. Çalışmada, bu duruma neden olan etmenler genel hatlarıyla incelenecektir.

ASF adıyla son toplantı 2010 yazında Türkiye’de İstanbul’da gerçekleşmişti. Geride kalan iki yıl içerisinde yeni bir ASF örgütlemek yerine, hareketlerin farklı eklemlenme ve yakınlaşma alanları aradıkları görülmektedir. ASF’nin, Forum’u açık alan mantığıyla kurgulayıp kurumsallaşmaya karşı direnci simgeleyen DSF ilkeleriyle uyuşmasında bazı sıkıntılar bulunmaktadır. Dolayısıyla hareketlerin yeni bir birliktelik arayışını Forum adıyla örgütlememesinin temelinde, 2004 Londra Forum’undan bu yana devam eden dikey-yatay gerginliğinin etkisi büyüktür. ASF, hareketleri bir araya getirerek yerel sorunları kıtasal çapta bir muhalefete dönüştürmede önemli kazanımlar elde etse de somut politikalar geliştirme noktasında eksik kalmakta ve DSF çizgisiyle ayrışma iyice belirginleştiği için artık pratikte yolun sonuna gelmiş görünmektedir.

Bu çalışmanın amacı, ASF’nin 2002-2012 arasındaki gelişim sürecini genel hatlarıyla aktararak, Forum’un Avrupa hareketleri açısından önemini ortaya koymaktır. Avrupalı muhalif hareketlerin işbirliği ve koordinasyon eksikliğini önemli ölçüde gideren ASF, yarattığı etkilerle “başka bir Avrupa mümkün” mücadelesinin baş aktörü olmuştur. Küreselleşme karşıtı mücadele ile yeni bir noktaya evrilen toplumsal hareketlerin ulaştığı bu yeni noktada ASF aracılığı ile tekil mücadelelerin ortak bir bakış açısına evrilmesinin önemi ortaya konmuştur. 2000’li yılların başında karşı-küreselleşme sürecinin içinde büyüyen Forum hareketi, toplumsal hareketlerin yeni yüzyıldaki konumunu anlamak açısından önem kazanmaktadır. Dolayısıyla ASF’nin yatay hiyerarşide işleyen hareketlerle, eski tür siyaseti simgeleyen sendika ve partilerin arasında yeni bir güzergah açma girişimi kısmen başarılı olmuştur. Ancak kurumların Forum üzerindeki etkinliği belirginleştikçe, Forum mantığının devam ettirilmesi zorlaşmıştır. Bu çerçevede ASF, hareketleri bir araya getirme açısından bir kültür yaratsa da bu adla devam etmekte zorlanacağını söylemek mümkündür. Bu yazıda özellikle halihazırda son ASF olan 2010 İstanbul Forumu’na odaklanılarak, ASF’nin 10 yıl içerisinde değişen yapısı ve hedefleri aktarılacaktır. Bu çerçevede öncelikle sosyal forum sürecinin yeni toplumsal hareketler yaklaşımı açısından nasıl anlamlandırılabilirine değinilecek, ardından DSF ilkeleri ve ASF özelinde sürecin Avrupa’da yaratmaya çalıştığı değerler, yeni bir siyaset yaratmak hedefiyle ele alınacaktır. Son olarak 2010 sonrasındaki süreçte hareketlerin yarattığı ve yaratacağı yeni alternatifler incelenerek, Avrupalı muhalif hareketlerin yeni bir Avrupa hedefindeki önemli rollerinin altı çizilecektir.

Yeni toplumsal hareketler ve sosyal forum süreci

1970’lerin sonunda gelişen yeni toplumsal hareketler (YTH) yaklaşımı, 1968 ile sembolikleşen çeşitli protestoların, eylemlerin ve toplumsal muhalefet gösterilerinin genel adını ifade eder (Scott 1990; Johnston vd. 1994). Üniversitelerdeki öğrenci işgalleri ve direnişleri, barış, çevre, kadın ve nükleer

karşıtı hareketin farklı örnekleri YTH'lerin genel karakteristiğini yansıtır. Bu hareketler yerleşik değerler ve hakim siyasetten kopuşun farklı boyutlarını simgelerler. Temel eleştirileri hem sosyal demokrasinin kapitalizmle barışık refah devleti yaklaşımına hem de sosyalizmin bürokratik versiyonlarına yöneliktir. Önceki dönemden farkları, bir toplumsal dönüşümü kendi otonom alanlarını kurarak ve mesajlarını topluma bu alanlar üzerinden vererek gerçekleştirmek istemeleridir (Melucci, 1985: 815). Hareketler, bir dayanışma temelinde taşıdıkları çatışmacı durumu sistemin sınırlarını zorlama yönündeki eylemleriyle ortaya koyarlar (Melucci, 1985: 794-795). Bu açıdan toplumsal hareketler, toplumsal değerlerin oluşumunu ve yerleşmesini sorgulayan ve yeniden anlamlandıran süreçlerdir. Bu yeni süreçte toplumsal muhalefetin toplumsal hareketler eliyle nasıl ilerletileceği, özellikle ilk dönemlerde Amerikan ve Avrupa ekollerince farklı yorumlanırken (Olofsson 1988:16), 2000'li yıllarda bu ayrım kapanmaya ve analizler arası geçişkenlikler artmaya başlamıştır (Della Porta, 2009a).

Toplumsal muhalefet ve mücadele perspektifini siyasal iktidarın değişmesi ve sınıf önderliğinden uzaklaştırması YTH'lerin siyasal değil kültürel alanla ilgili olduğu ya da kültürel hareketler olarak analiz edilebileceği yorumlarına neden olmuştur (Scott 1990:19). Hareketlerin, toplumsal değişimi sınıf mücadelesinin getireceği siyasal dönüşüme değil, kimlik, aidiyet, tanınma pratikleri gibi alanlara endekslemesi sol mücadeleye bir engel olarak da görülmüştür. Bu açıdan yeni toplumsal hareketlerin post- marksizm adlandırılan teorik çerçevesi ve siyaseti eleştirilere maruz kalırken hareketlerin taleplerini reformizmle sınırlı görüp sosyalizmle uyuşmayan bir perspektif olduğu ileri sürülmüştür (Wood, 2011). Öte yandan kültürel eksenin ön plana çıkması, hareketlerin rasyonel yaklaşımların ya da yapısal engellerin ötesinde anlaşılmasını sağlar (McAdam 1994: 37-38). Ancak buradaki temel farklılaşma, kültürün siyasetten ayrı olarak görülmesi değil, hareketlerin toplumu ve özneyi kuran bir süreç olarak görülmesidir (Touraine 1985, 1995). Dolayısıyla modernizmin getirdiği ikilemler ve sınırların sorgulanması gündeme gelmektedir. Toplumsal hareketler, verili olarak kabul edilen her türlü toplumsal rolü sorgulamaktadır. Bu bakış açısı, yapılardan ziyade özneye; hareketin hedefi ve başarılarından önce sosyal etkilerini ve toplumsalı kuruş sürecine odaklanmayı sağlar. Bu açıdan yaşamsal olanı gündelik hayattan başlayarak daha geniş bir çerçevede ele alan ve sistemin işleyişine karşı direnişi sadece ekonomik ve sınıfsal terimlerle değil kültürel ve sosyal boyutlarıyla da ele alan hareketler muhalefet dinamiklerini farklılaştırmıştır. Hareketlerin sosyolojik tabanı genişlerken orta sınıf nitelikleri artmıştır (Offe, 1985). Böylece yeni toplumsal hareketler, aslında sistemle olan her türlü uzlaşmazlığı sorunsallaştıran ve direniş alanlarını ve aktörlerini çoğaltan bir özellik göstermektedir. Bu özellikleriyle yeni hareketlerin, yaşamsal olanı doğrudan siyasetin konusu haline getirdiği söylenebilir. Hareketler, siyasal olanın sınırlarını zorlayarak yeni çatışma alanları ve buna dayalı bir siyaset üretmektedir.

Dolayısıyla 1970'lerden itibaren toptan bir mücadelenin yerini parçalı ve somut konular üzerine odaklanan bir sürecin geliştiğini söylemek mümkündür. Bu çerçevede sendika ve partilerin öncü özelliği de sorgulanırken, hareketin yatay

ilişkiler üzerinden geliştirdiği yeni bir demokrasi anlayışı, YTH'lerin genel siyasi bakışını oluşturmaktadır. Sistemin farklı alanlarında ortaya çıkan iktidar görünümünü sorgulayarak genel yargı ve tartışmaların aksine Ancak yeni toplumsal hareketlerin sınıf mücadelesini ortadan kaldırmadığını, sınıfı tanımlayan ve sınıfsal mücadeleyi geliştiren dinamikleri farklılaştırdığını vurgulamak gereklidir.

Bu açıdan sistemin farklı alanlarında ortaya çıkan iktidar görünümünü sorgulayan hareketlerin hareketlerin yeni siyaseti, yaşamsal olanın gündelik hayat dolayımıyla yeniden ele alınması ve eski usül hiyerarşik siyasetin karşısında, bireylerin kendi hayatları üzerinde daha çok söz hakkı olduğu bir işleyiş talep etmektedir. Böylece demokrasinin de teknik bir süreç olmaktan çıkıp köklerindeki doğrudan katılım boyutunun öne çıkarılması istenmektedir. Dolayısıyla YTH'lerin ortaya çıktığı ve geliştiği süreç, Marksizm içi tartışmalar başta olmak üzere epistemolojik bir dönüşümün yaşandığı, modern olanın sorgulanarak aşıldığı ve yeni değerlerin temel alındığı, bunun yerel ve ulusal düzeldede pratik sonuçlarının da yaşandığı bir değişim dönemini simgelemektedir (Arrighi vd., 2004: 100-107). Bu süreçte toplumsal anlamda olanaksız sayılan her türlü kabul tersine çevrilme girişimine maruz kalmıştır (Badiou, 2011: 54-55) Hareketler bu değişim sürecinin hem etkileyicisi hem de etkileneni olmuştur.

1970'lerde ekonomik mücadele ile kültür ve kimlik temelli mücadeleler arasında net bir ayırmadan bahsedilebilirse de aradan geçen 30 yıllık dönemde bu mesafenin kapandığını söylemek mümkündür. Özellikle küreselleşme süreci, toplumsal muhalefetin direniş mekanizmalarını da etkilemiştir (Smith, 2008). Ekonomik, kültürel hareketler, kimlik ve tanınma pratikleriyle siyasi talepler arasındaki yakınlaşma görülmektedir. Bunun temel nedeni, bu alanlar arasındaki etkileşim ve geçişkenliğin artmasıdır.

Sermaye akışı kadar fikirsel paylaşımların ve değerlerin de sınırları esnemiş ve genişlemiştir. Bu çerçevede hareketler, siyasetin neo-liberal ilkelerle yeniden düzenlenmesine karşı çıkmaktadırlar. Karşı olunanın birleştirdiği, diğer bir deyişle ortak düşmana karşı güçlerini birleştiren hareketlerin, küresel sistemi belirleyen büyük toplantılara karşı kendi toplantılarını örgütlenme fikri de bu düşünceden doğmuştur. Sosyal Forum fikri, toplumsal hareketleri bir araya getirerek sadece karşı olunan değil hayali kurulan ve tasarlanan toplumsal düzenin de temellerini atma yönünde ortaklaşma çabasıdır. Sosyal Forum, kapalı kapılar ardından uzmanların ve teknokratların aldığı kararların aksine farklı fikirlerin ve deneyimlerin birbiriyle temas kurduğu, farklı düşüncelerin seslendirildiği ve bunun bir liderlik ya da karar alma biçimine dönüştürülmediği bir "açık alan" fikrine dayanmaktadır (Whitaker Ferreira, 2006: 11). Sadece buluşma ya da etkinlik günleri değil, hazırlık süreçleriyle birlikte Sosyal Forumlar iletişimsel süreçleri geliştirir, siyasal ilişkiler kurar ve böylece yeni bir kamusal alan fikrinin temellerini atar. Sosyal Forumların, hem pratik hem de teorik düzlemde yerleşik siyasal işleyişin sınırlarını değiştirme çabasına dayandığını söylemek mümkündür (Della Porta 2005; Della Porta vd 2006). Bu açıdan, toplumsal hareketlerin tipik bir özelliği olarak,

Sosyal Forumlar da var olan sınırları sorgulayıcı ve yeni sınır koyucu pratiklerdir. YTH'lerin 1970'lerde ortaya koyduğu karşı çıkış düzleminin 2000'li yıllardaki somut görüntüsü Sosyal Forumlar olmuştur. Bu anlamıyla yerleşik değerlere farklı alanlardan yürütülen protestolar ve onları değiştirme çabası, Forum zemininde bir bütünlük göstermiştir. Forumların alternatif örgütlenme yaratma çabasının, fiziksel düzeyde işlediği ancak forumların detay noktalarda her zaman aynı açıklıkta olmadığı çeşitli ASF'lerde ve özellikle aşağıda değinilecek olan İstanbul Forum'unda görülmüştür. Benzer şekilde, yakın tarihlerde toplanan ve Dünya Şehircilik Forumu'na alternatif olarak geliştirilen Sosyal Şehircilik Forumu'nda da bazı etkili sivil toplum örgütü, siyasi parti ve akademisyenlerin süreci yönettiği kaydedilmiştir; böylece kentli fakir kesimlerin süreçte yer alamaması nedeniyle alternatif bir alternatif yaratma hissinin geliştiği vurgulanmıştır (de Souza, 2010: 574-575).

Sosyal Forumların, yatay ilişkilere, ağ-mantığına ve açık diyaloga dayanan yapısı ile yeni bir siyasetin sınırlarını kurmak istediği söylenebilir. Söz konusu yeni siyaset, kendi hayatına dair söz söyleyen bireylerin demokratik değerleri yeniden kurduğu bir süreci işaret etmektedir. Mücadelenin çokluğu, onu kurucu bir yeniliğe evrilmesinde engel değildir. Bu mücadeleler yeni bir ortak olan kurgularken, kendi bilgilerini üretir ve ortak var-oluşu bilgi kendi bilgileri üzerinden kurar (Negri 2006:38). Anti-modern'den alter-modern'e yönelik bu geçiş yeni bir yaşam tarzı yaratırken, tikelliklerin belirlediği yeni kurumlar üretme kapasitesine sahiptir (Hardt-Negri 2011:112; 332). Bu açıdan yeni toplumsal hareketlerin kuruculuk vasfı, farklı alanların ve kimliklerin birbiriyle eklemlenmesinin sonucu oluşmaktadır.

Laclau'nun (2007:149-150) tabiriyle, toplumsal hareketlerin eşdeğerlik zincirinin parçaları olarak işlediğini söyleyebiliriz. Bu zincirin uzaması evrenselliğin kurulmasında önemli bir yoldur. Hareketler, eklemlenme pratiklerini ilerlettikçe, tikelliklerin evrenselli kurma potansiyeli de artmaktadır (Laclau, 2009:333). Esasen Laclau ve Mouffe'un (1992) radikal demokrasi perspektifi yeni toplumsal hareketler düşüncesinin 1980'lerin sonundan itibaren teorik arka planını oluşturması açısından önemlidir. Bu yaklaşımda, demokrasiyi demokratikleştirmek esastır; bunun için çatışmaları ve anlaşmazlıkları ortadan kaldıracak bir bütünlük tahayyülü yerine çatışmaların hegemonik mücadelesiyle şekillenmiş bir demokrasiden bahsetmek gerekir. Bu sürecin taşıyıcıları, tam anlamıyla kurulmuş özneler, tikellikler ve onların sorunsuz bir şekilde kurduğu evrensellik değil, sürekli kurulup dağılan ve yeniden üretilen yüzgezer gösterenlerin eylemleridir. Demokrasi mücadelesi de herhangi temel bir eksenin (örneğin sınıf mücadelesi) etrafında değil bu eksenlerin eklemlendiği çoğulluklar evreninde sürekli yeniden üretilen bir mücadeledir. O nedenle ne sınıf mücadelesi ne de başka bir eksen bu mücadelenin tek taşıyıcısı olabilir. Toplumsal hareketler, toplumsal antagonizmaları, çekişmeler ve çatışmaları bünyelerinde taşıyan göstergeler ve demokrasi mücadelesini sürdürebilecek önemli süreçler olarak ön plana çıkar.

Bu çerçevede farklı alanlarda faaliyet gösteren toplumsal hareketlerin, kendi deneyimlerini paylaştıkları ve diğerleriyle temas kurdukları alanlar olarak

Sosyal Forumlar, yeni ortak duygular etrafında çerçevesi çizilecek yeni bir toplumsal oluşturmak hedefiyle yeni bir siyaset üretmeyi amaçlamıştır. Yeni siyaseti kuracak siyasal ilişkiler, her biri kendi alanında değerli ve önemli hareketlerin Forum'un açık alanında eklenmesiyle, diğer bir tabirle çoklukta birliği kurmasıyla mümkün olacaktır. Böylece yaşamsal olanın çerçevelediği yeni siyasal alan, herhangi bir üstbelirleyicinin değil kendi bilgisini üreten ve kendi deneyimlerine dayanan içkin bir mücadelenin eseri olacaktır. Çeşitli kurumsallık düzeyinde faaliyet gösteren bu hareketler, Forumlar sayesinde hem kendi alanlarında faaliyetlerini sürdürüp hem de yeni alanlarda işbirliklerine gitme şansı bulmaktadır. Dolayısıyla karşılıklı öğrenme ve gelişme süreci, herhangi bir üst makam ya da belirleyici olmadan bu işleyişin devam ettirilmesi esastır. Forum ilkeleri, bu açıdan açık alan, yataylık, kapsayıcılık temellerine dayanmaktadır. Bu ilkeler temellerini, küreselleşme-karşıtlığı sürecinde ortaya çıkan deneyimlerden almaktadır. Seattle, Prag, Cenova gibi şehirlerdeki ortak eylemlerin birbirine bağladığı kesimler yeni bir ortak mücadele alanı kurmanın arayışına girişmişlerdir (Juris 2008; Pleyers 2010). Eski tür muhalefetin tersine yeni nesil hareketler, yataylığa ve doğrudan eyleme dayalı yeni bir siyaset için adımlar atar; bu noktada verili olanı kullanmak yerine yeni bir siyasal zemin kurgular.

Bu yöndeki çabalar 2000'li yılların başından itibaren Dünya Sosyal Forumu (DSF) adıyla hayata geçmektedir. Bu yeni yapı, yeni yüzyılda bir araya gelme ve işbirliği geliştirmenin yeni yollarını geliştirmek adına önemli bir adımdır. DSF, diğer kıtasal forumlara ve ASF'nin kuruluna örnek olacak bir bakış açısı geliştirmiştir.

Dünya sosyal forumu ve yeni siyaset arayışı

İlki 2001 yılında Brezilya'nın Porto Alegre kentinde düzenlenen DSF, bu toplantısında bir ilkeler bütünü de açıklamıştır. 14 maddelik ilke listesi genel hatlarıyla DSF'nin sosyal adalet talebiyle neoliberal küreselleşme biçimine karşı olduğu, ancak Forum'un hareketleri temsilen konuşma yetkisinin olmadığı, hareketlerin siyasal parti ve kurumsal örgütlerden bağımsız olarak işleyeceği, açık ve bağımsız bir süreç olarak küresel sivil toplumu oluşturmak hedefinin olduğu vurgulanmıştır. Bu ilkeler, Forum hareketinin çerçevesini oluştursa da kısa sürede önemli tartışmaların da merkezi haline gelmiştir. Özellikle Forum'un açık alanının kurumsal siyasetle arasında mesafe koyması, siyasi parti ve uluslararası örgütleri dışarıda bırakması tartışma konusu oldu. Bir eylem biçimi olarak Forum'un nasıl ilerleyeceği ve şekilleneceği konusunda Brezilya eksenli Organizasyon Komitesi ile farklı kıtalardan katılımcıların olduğu Uluslararası Konsey arasında uyuşmazlık olduğunun da altı çizilmelidir (Schönleitner, 2003). İlkelerin nasıl uygulanacağı ve yorumlanacağına dair fark, temel olarak bu uyuşmazlıktan kaynaklanır. Forum'un Porto Alegre'deki deneyimden ve İşçi Partisi'nin başarısından feyz alması ve öncülerinin Brezilyalı aktivistler olması, bu bölgedeki hareketlerin ve aktivistlerin Forum içerisinde daha görünür olmasına neden olmuştur. Ancak Forum'un teorisyenlerinin ve kurdukları organizasyon komitesinin bir liderlik vasfıyla donanıp, sürecin

yukarıdan belirleyen bir hiyerarşi yarattığına dair eleştiriler yükselmiştir. Buna tepki olarak yerel forumlar daha içe kapalı şekilde örgütlenmiştir. Forum'un kurumsal siyasetle ve partilerle ilişkisinin ne düzeyde olacağına dair net bir uzlaşma olmamasından dolayı Forum'un başka kıtalarda düzenlenmesi ya da çok-merkezli olarak gerçekleştirilmesi sürecinde yerel ve bölgesel güçlerin etkisi daha fazla görülmüştür. Bu açıdan DSF her ne kadar yatay bir oluşum hedefinde olsa da örgütleyiciler arasında dönem dönem belli ekipleri ya da kurumların baskın olduğu ve gündemi onların belirlediği söylenebilir. Benzer sıkıntılar bütçe ve mali kaynaklar, alınan destekler, silahlı gruplarla kurulacak temaslar gibi konularda da gündeme gelmiştir (Glasius-Timms 2005:222-231). Forum içerisindeki yatay-dikey, mücadele-müzakere, alan-aktör eksenli, temelinde devrim-reform tartışmasının yer aldığı, tartışmalar toplumsal muhalefetin "ne yapmalı" sorusuna hala cevap aradığı şeklinde yorumlanabilir. Forum, bu cevaba yeni bir bakış açısı geliştirmek niyetinde olsa da geleneksel olanın kolaylıkla değişmeyeceğini göstermektedir. Forum mantığı, gelenekle yeni arasındaki çekişmenin sembolü ve bu geçişin taşıyıcısı olarak görülebilir.

1970'lerden bu yana bir dağılım içinde olan hareketlerin güçlerini artırmak için genel bir toparlayıcının varlığına ihtiyaç duysa da bu toparlayıcıya atfedilecek önem ve rolde uzlaşma sağlayamaması; dahası henüz ortak bir dil ve hedef oluşturamaması Forum'un bir fikir olarak sahiplenilse de pratikte güçlenmesini engelleyen nedenlerin başında gelir. Forum hareketinin güçlenerek küresel bir aktör olması gerektiğine dair yorumlara karşı, Forum'un kurucuları bunun bir açık alan mantığı ve bir araya gelme aktivitesi olduğunu savunmaktadır (Waterman-Sen 2007; Fisher-Poniah 2004). İlk görüştekiler için Forum yeni bir Enternasyonel'e evrilerek daha devrimci bir çizgide mücadelesini yoğunlaştırması gerekir; ikinci görüştekiler içinse Forum'un bir kurum ya da örgütsel hareket olmaması, tersine her hareketin ve aktivistin kendi sözünü söyleyebildiği daha gevşek yapıya bir yataylıkta devam etmesi, onu farklı kılan özellik olacaktır (Teivanen, 2003). Bu tartışma, devrim-reform tartışması ekseninde tarihsel bir birikime sahiptir. Geçmişten gelen bu tartışma, hareketin anarşist eğilimlerinin güçlenmesi ile beraber yeniden canlanmıştır. Ancak yeni bir siyaset hedefindeki Forum'un, yeni ilkelerle yoluna devam etmesi daha doğru görünmektedir.

DSF'nin zaman içinde kıtasal ve bölgesel ayakları oluştu ve böylece Forum mantığı, küresel bir eylem biçimi haline geldi. Pek çok yerel ya da bölgesel Forum, ilkelerin açık alan ve tartışma ana fikrine atıf yapsa da bazı Forumlarda sürecin daha "devrimci" bir içerikte ve yerel anlamda güçlü örgütlerin etkisinde ilerledi. Esasen yerel ve bölgesel Forumların kurulması, DSF'nin onayı ya da isteğinden bağımsız bir şekilde gelişti. İlk DSF'nin ardından Sosyal Forum, bir tür yeni eylem biçimi olarak kabul gördü ve çeşitli alanlardaki muhalif hareketlerin bir araya gelmesinin aracı haline dönüştü. Kimi forumlar ulusal, kimileri daha yerel ya da bölgesel düzeylerde kuruldu. Keza belirli alanlara odaklanan tematik forumlar da düzenlenmeye başlandı. Dolayısıyla ilkelerin gevşek şekilde bir arada tuttuğu forumlara pratik düzeyde atfedilebilecek genel özellikler ve nitelikler, ortak sonuçlar ya da kazanılmış başarılar belirlemek zordur (Glasius-Timms, 2005: 234-235).

Esasen yeni toplumsal hareketlerin kurumsal siyasetle ilişkileri genel olarak sorunludur ve Sosyal Forum özelinde yaşanan bu sıkıntıları da kurumsal siyaset karşısında yeni hareketlerin beklenti ve taleplerinin yükseldiği şeklinde yorumlamak mümkündür. Önceki dönemlerde sorun olmayan gelişmeler, hareketlerin geliştirmeye çalıştığı tabana dayalı yeni siyasetle birlikte daha görünür ve sorgulanır hale gelmektedir. Her halükarda DSF süreci, farklı hareketleri ve mücadele alanlarını bir araya getirerek yüzbinlerce kişinin temas kurmasını sağlamış ve hareketin kurucu gücünü yeniden ortaya koymuştur. Bu durum toplumsal hareketlerin kendilerini sorgulamasına ve hareketin eski ayrımları yeniden üretmemesi noktasında geliştirmesine olanak tanımıştır (Smith, 2012: 378). Dolayısıyla Forum eksenindeki tartışmalar küresel hareketin kendi içindeki “ne yapmalı” tartışmasına olumlu katkılar sunmuştur. Forum’un devrimciliğinin, siyasal iktidarı ele geçirmekten ziyade iktidarların gündelik hayata kadar girmiş uygulamalarının ortaya çıkarılması ve bunlara direnilmesi olarak işlediğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla yaşamsal olanın değiştirilmesinin kurumsal siyasetin değiştirilmesinden daha önemli olduğu düşünülür. Yüzyılı aşan devrim mücadelesinin, kazandığı başarı ve başarısızlıklarla, 21. Yüzyılda bu yönde bir değişim göstermesinin gerekli olduğu söylenebilir.

Bu çerçevede Sosyal Forum sürecinin, temel olarak daha anarşist gelenek ve taban demokrasisine vurgu yapan hareketler ile görece daha örgütlü ve kurumsal siyasetin işleyişine yakın toplumsal hareket temsilcileri arasındaki gerginliğe sahne olduğu vurgulanmalıdır. Bu gerginlik, özellikle komünist geleneğin, sendika ve parti organizasyonlarının güçlü olduğu Avrupa’da daha etkili olmuştur. Avrupalı hareketler ve Forum katılımcıları, sol ve sosyalist hareketin değerlerine daha bağlı görünmektedir. Avrupalı aktivistler arasında yapılan çalışmalar, bu kişilerin güçlü örgütsel bağlantılarını ortaya koymaktadır (Andretta-Reiter, 2009). Küreselleşme karşıtı eylemler boyunca dikey hiyerarşi karşıtı ve doğrudan eylemci anarşist gelenek güçlense de krizlere ortak cevap üretme konusunda örgütsel deneyimlerin geleneğini aşacak güce erişememiştir. Dolayısıyla Forumların yataylığı, özellikle Avrupa’da örgütlerin baskısıyla dikeyleşme yolunda ilerlemekte ve Forum nezdindeki işbirliği bu açıdan zedelenmektedir. Özellikle Hazırlık Toplantıları’nın belirli grupların etkisiyle şekillenmesi, gerçekleşen ASF’lerin içeriğini etkilemektedir. Bu durum net olarak İstanbul’daki forumda deneyimlenmiştir. Dolayısıyla açıklık ve yataylık hedeflerinin harekete geçirici yanı pratikte oluşan sonucu tamamiyle etki edememektedir.

ASF’nin 10 yıl içerisinde yaşadığı temel sorunlarda, esasen eski dönemin reformizm-devrimcilik gerginliğine benzer şekilde, parti ve sendikalar ile hareketi ön plana çıkaran kesimler arasındaki uyuşmazlığın etkisi büyüktür. Neoliberal değerlerin yerleştiği küreselleşme döneminde, üretilmesi gereken cevapların aciliyeti, kurumsal siyasetin bu tür Forumlardaki etkisini artırmaktadır. Ancak üretilen cevapların yeni yüzyılın değerlerine, yeni toplumsal ve siyasal gelişmelere ayak uydurmaması da taban hareketlerini yeniden biçimlendirmektedir. Kurumsal siyasetin önceki dönemlerdeki hatalarına düşmek istemeyen toplumsal hareket aktivistleri üretecekleri yeni

formlarda henüz uzlaşma sağlayamamıştır. Ancak bu uyuşmazlığın üretici bir sürece evrildiği söylenebilir. Yeni toplumsal hareketlerin tasarlamaya ve uygulamaya çalıştığı yeni siyasetin farklı yorumlarının Sosyal Forum zemininde buluştuğunu ve çatıştığını söylemek mümkündür.

Avrupa sosyal forumu'nun temelleri

2001'deki ilk DSF'nin ardından 2002'de ilk ASF gerçekleştirildi. Bu forumun temellerini de özellikle Prag, Genova gibi kentlerde gerçekleşen büyük protesto eylemlerinde temas kurmuş ve bir araya gelmiş hareketlerin aktivistleri attı. İlk dönemlerinden itibaren ASF'de İtalyan hareketlerin belirleyiciliği vardı. DSF'nin de kurucularından olan ATTAC, Avrupa'daki yerel örgütlenmeleri ile birlikte ASF'yi belirleyen eksenlerden bir diğerydi. 2002'de İtalya-Floransa'da, 2003'te Fransa-Paris'te, 2004'te İngiltere-Londra'da gerçekleşen Forumlar, daha sonra iki yıl arayla 2006'ta Yunanistan-Atina'da, 2008'te İsveç- Malmö'de ve son olarak 2010'da Türkiye-İstanbul'da yapıldı. İlk Forumların gündemini savaş karşıtı hareket belirlerken Avrupa'da yükselen ekonomik krizle birlikte finans piyasası belirleyiciliğine karşı yürütülen mücadele son Forumlarda ön plana çıktı. Bununla birlikte DSF sürecinde yaşanan tartışmaların benzerleri Avrupa ekseninde de yaşandı. Özellikle 2004 Londra'daki ASF'nin ardından Forum içindeki dikey-yatay çekişmesi belirginleşti (Juris, 2005). Londra'da Forum'un örgütlenmesinde komitenin ve Socialist Workers Party (SWP) gibi siyasi partilerin belirleyicilikleri tepki topladı (Reyes, 2005). Forum içinde alternatif programın ve oturumların yapılmasıyla verilen tepki, sonraki Forum'ların hazırlık süreçlerinde de kendini gösterdi. Bazı oluşumlar desteklerini çektiler ya da temsilci düzeyinde katılmaya başladılar.

Forumların çeşitli aralıklarla bir araya gelen Hazırlık Toplantıları etrafında şekillenmesi, gündemlerinin ve programının bu toplantılarla yapılması Avrupa çapındaki hareketlerin işbirliği ve koordinasyonunu güçlendiren bir etkiydi. Her ASF öncesi düzenlenen hazırlık toplantılarının etkili ve verimli geçmesi o forum'un başarısını önemli ölçüde belirlemektedir. Çünkü bu toplantılar, hem Forum'un pratik düzeydeki altyapısını kurmak hem de ulusal sınırlardan çıkıp kıta çapında bir harekete dönüşmesi için eylem ve söylem birliği geliştirerek yeni bir kamusalılık yaratmak açısından önemli bir araç konumundaydı (Haug, 2006; Doerr, 2009). Hareketlerin birliğine dayalı kamusalılık, Avrupa Birliği'nin temsil ettiği değerlerin karşısında ASF'nin değerleri üzerinden yeni bir birlik kurma açısından da kritik önem taşıyordu. Çünkü hareketler, Avrupa'nın halihazırdaki birliğine ve yönetsel pratiklerine karşı olsalar da yeni bir Avrupa fikrine yakın durmaktadırlar (Andretta-Reiter, 2009). ASF, hazırlık toplantılarından itibaren yeni bir Avrupa'nın ekonomik ve sosyal temellerini atmak hedefindeydi. Bunun için hareketlerin farklı alanlarda yürüttükleri mücadeleleri ortaklaştırma ve birbirine eklemlenmenin önemli olduğunun her toplantıda altı çizildi. Avrupa'yı ekonomik temeller ve finans çevrelerinin beklentileri doğrultusunda değil sosyal ve siyasi anlamda bir birliğe çevirmek temel hedefti. Sonuç metinleri bu ortak hedefin çerçevesini çizen ifadelerden oluştu. Della Porta'nın (2010) "eleştirel Avrupalılar" adını verdiği Forum

aktivistleri, Avrupa'yı yeniden kurarken yeni bir ortak alan yaratmanın temellerini de oluşturmaktaydılar.

ASF, toplumsal hareketlerin yürüttüğü mücadelenin kıta çapında sonuç vermesi için önemli bir araç olarak görüldü. Yerel düzeyde zayıf olan bu hareketlerin işbirliği ve ortaklaşması, daha güçlü bir hareketin ve sonuç alıcı etkilerin doğmasını sağladı. Bu açıdan Avrupa Birliği'nin para temelli politikalarına karşı ASF, sosyal bir Avrupa'yı haklar temelinde şekillendirmeye çalıştı.

Son ASF: İstanbul 2010

Forum, 2006 Malmö ve 2008 Atina'dan sonra 2010'da Türkiye'de İstanbul'da yapıldı. 2006 ve 2008 Forumları'na Avrupa Anayasası ve yerel krizlerin kıta çapındaki olası etkileri temel gündemi oluştururken, 2010'daki Forum'a hareketin kendi iç krizi de eklendi. Atina Forumu, doğu Avrupalı hareketlerin etkisini göstermesi ve Yunan hareketlerinin örgütlü gücüyle ASF'ye yeni bir soluk kazandırmak açısından önemliydi ancak İstanbul'daki Forum, Malmö'deki sıkıntıların fazlasıyla arttığı bir sürece sahne oldu. 2010 Forum'undaki konuşmaların ortak noktası, ASF'nin kendi sınırlarına dayandığı ve Avrupa hareketi için yeni bir girişimin kendini göstermesi gerektiği idi.

Rosa Luxemburg Vakfı ve dahil olduğu Transform! Ağı; 4. Enternasyonel'in yayın organı International Viewpoint, Türkiye'den Yeni Yol, Rusya'dan Vpered, Yunanistan'dan Sprataküs gruplarının oluşturduğu dayanışma; 5. Enternasyonel ve yayın organı Workers Power; Comitee for a Workers' International (CWI), ATTAC, Comite pour l'Annulation de la Dette du Tiers Monde (CADTM) ve Uluslararası Af Örgütü'nün etkin katılım gösterdiği İstanbul 2010, organizasyondaki ve hazırlık sürecindeki sıkıntılar nedeniyle, oldukça kötü geçti. Önceki forumların sıkıntılarına çare üretilmediği gibi yeni bir çıkış yolu üretmek yerine kapsayıcılığın giderek daralması, Forum'un başarısızlığını artırdı. İstanbul'daki etkinlik, bir açık alan mantığıyla işleyen Forum'dan ziyade klasik usul konferanslar bütünü şeklinde ilerledi. Türkiyeli organizatörlerin hazırlık toplantılarında yaşadığı örgütsel çatışmalar dikey-yatay ayırımına benzer şekilde Forum'un işleyişini etkiledi. Programı 24 saat öncesinde açıklanabilen, Türkiyeli katılımcı sayısının oldukça düşük olduğu, hareketler arası ortaklaşma alanlarının kurulamadığı, belirgin kurumların denetiminde işliyor görüntüsünün hakim olduğu ASF 2010, Forum ruhunun can çektiğinin göstergesi oldu.

Örneğin, pek çok oturumda, konuşmacılar ya da katılımcılar çeviri konusunda gönüllü oldu; pek çoğunda ise eğer konuşmacının dili anlaşılıyorsa çeviri yapılmadı. Yabancı ekiplerin organize ettiği oturumlar yabancıların, Türkiyelilerin organize ettikleri ise yerli katılımcının ağırlıkta olduğu oturumlara dönüştü. Aynı anda pek çok oturumun yapılması, bu oturumların benzeşen başlıkları ve dahası oturumların iki farklı kampüse yönlendirilmesi, katılımcıların bölünmesine ve sürekli bir koşturma içinde olmasına neden oldu.

Esasen Türkiyeli aktivistlerin Malmö ve Atina'daki Forumlara etkin katılımları, Forum'un Türkiye'ye getirilmesi açısından etkili olmuştu. 2000'li yılların

başından bu yana savaş-karşıtı eksenin bir araya getirdiği çok sayıda örgüt ve aktivist, Türkiye’de bir Sosyal Forum örgütlenmesinde katkı sundu. Bu bağlamda Sosyal Forum süreci de 2002’den bu yana çeşitli derecelerde Türkiyeli muhalif hareketleri etkilemiştir. Sürecin başlarında bireysel olan katılımlar, ilerleyen yıllarda örgütsel katılımlara dönüşmüştür. İlk forumlardan itibaren, bu toplantılara katılan kişiler (çeşitli sendikaların temsilcileri) Türkiye’de bilgilendirme ve benzeri bir oluşumu şekillendirme girişiminde olmuşlardır (Uysal, 2008). Ayrıca, Nisan 2004’de, Eylül 2005’te, Aralık 2007’de ASF-Hazırlık Toplantıları İstanbul’da gerçekleşmiştir. Örneğin, 2005’teki toplantıya 34 ülkeden 450 civarı delege (100’den fazla Avrupalı örgütün ve 60 dolayında Türkiyeli örgütü temsilcisi) katılmıştır (Haug vd, 2009:27). Bu şekilde Avrupalı hareketlerle doğrudan temaslar kurulabilmiştir.

Ancak ortodoks solun, anarşist temelleri olan yeni toplumsal hareketleri bir tür karnaval olarak görüp siyaseten dışlaması, Türkiye sınırlarında da yoğun bir destek görmüş, dolayısıyla Sosyal Forum süreci başlangıçta yeterli ilgiyi görmemiştir. Ancak İstanbul Sosyal Forumu’nun, 2005’te Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu (DİSK) ve Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu’nun (KESK) çağrısı ile Türkiye Sosyal Forumu’na (TSF) evrilmesiyle birlikte süreç ileri bir adıma taşınmıştır. TSF’nin ASF ilkelerine yakın biçimde, üyelikleri değil katılımcıları olduğunu belirten Şensever (2005:75-76), sürece doğrudan katkıda bulunan yapıların söz sahibi olduğu bir yapı kurarak çalışma grupları aracılığı ile küreselleşme sürecine dair politikaların oluşturulması, bu politikaların yaygınlaştırılması; bir eylem ve etkinliğe dönüşmesi açısından olanaklar yaratılmasının hedeflendiğini belirtmiştir. TSF organizasyonu ile Atina ve Malmö’deki ASF’ye yoğun bir katılım gerçekleştiren Türkiyeli aktivistler, 2010’da Forum’un Türkiye’ye taşınmasını da sağlamışlardır. Ancak 2005’ten 2010’a kadar geçen sürede TSF’nin gücünü koruyamadığı ve 2010 ASF’nin örgütlenmesinde de başarısız olduğu söylenebilir. Geleneksel sol örgütlerin kurduğu ittifaklar ve platformlara duyulan güvensizlik karşısında daha kapsayıcı ve yeni bir siyaset ve birliktelik hedefindeki TSF’nin, eski kurumsal engelleri ve sol içi politik tartışmaları aşamadığı görülmektedir.

Dolayısıyla çeviri sıkıntısının yanı sıra, sürecin öncesinde bazı grupların dışlanması ve uzaklaştırılması ASF İstanbul’un bir Forum mantığıyla örgütlenmesini engelledi. Hazırlık sürecinde Türkiyeli sol gruplar arasındaki tartışmalar bu durumun temel nedeni oldu. Hükümetin darbe karşıtlığı ve demokratikleşme adı altında yürüttüğü kimi politikaları destekleyen Küresel Barış ve Adalet Koalisyonu (Küresel BAK) ve Devrimci Sosyalist İşçi Partisi (DSİP) gibi gruplar ile iktidarın demokrasi hedefiyle bu politikaları yürütmediğini savunan diğer sol gruplar arasındaki mesafe, özellikle referandum sürecinde açılmıştır. Küresel BAK ve DSİP’in “yetmez ama evet” tavrı ile hükümete kerhen destek verirken, diğer tarafta DİSK ve KESK gibi sendikalar, Türkiye Mühendis Mimar Odaları Birliği (TMMOB) gibi meslek odaları Halkevleri gibi dernekler ve Türkiye Komünist Partisi (TKP) ve Özgürlük ve Dayanışma Partisi (ÖDP) öncülüğünde “hayır” cephesi oluşmuştur. Bu süreçte Kürt siyasal hareketi de boykot kararı ile “hayır” a yakın bir çizgi

izlemiştir. Dolayısıyla iktidar partisinin çizdiği demokrasi çerçevesi, sol grupların buna karşı aldığı mesafe, Sosyal Forum'da bir araya gelmeye çalışan kesimleri etkilemiştir. Süreçten çekilenler Küresel BAK ve DSİP gibi daha önceki Forumlarda daha çok yer alan kesimlerken, sendika ve diğer dernekler yeterli maddi desteği sunamazken tabanlarını da bu sürece yönlendirememişlerdir.

Daha önceki Forumlarda da yer alan Yeni Yol aktivisti Fırat Genç (2010), İstanbul'daki Forum sırasında yapılan söyleşide "(forum) birkaç ufak grubun inisiyatifiyle yürüyor. Büyük kurumların bu işin gerektirdiği meblağları ödemeyi kabul etmemesinden kaynaklanıyor. Aynı çözümlerle geçiştirmeye çalıştılar" görüşünü dile getirmiştir. Daha önce Atina'daki foruma katılmış olan Uluslararası Af Örgütü aktivisti Yeşim Yaprak Yıldız da (2010) İstanbul'daki organizasyonun başarısızlığını forumu organize edenlerle ve onların diğer oluşumlarla işbirliği yapmaya ne kadar istekli olduğu ile ilgili olduğunu belirterek, "Türkiye'de Forum'u organize edenler farklı grupları dahil edememişler. Aslında her yerde bir grup domine ediyor. Atina'da savaş karşıtı hareketin görünürlüğü daha fazlaydı. (...) seminerlerin, stantların olduğu yer hepsi aynı mekandaydı. Bir araya gelip bir şeyler planladığı bir networking alanı gibiydi. İnsanların bir araya geleceği mekanlar yok. Burada karşılaşma ve tartışma ortamı yok. Buradaki temel sorun her yerin birbirinden ayrı olması. Organizasyondaki insanlar katılımcılara neyin ne olduğunu açıklamıyor" şeklinde görüş belirtmiştir. Bu ifadelerden yola çıkarak, İstanbul'daki Forum'un önceki forumların sıkıntılarını aşmak bir yana, yeni sorunlar ürettiği söylenebilir.

Forum'da, ASF'nin geleceğine dair tartışmalarda hareketin içinde olduğu kriz sıkça dile getirildi. Örneğin Norveçli sendikacı Wohl (2010) konuşmasında ASF'yi bireysel aktivistlerin faaliyetlerinden çıkarıp gerçek bir harekete çevirmekten bahsederken Belçikalı aktivist Mestrum (2010), ASF'nin benzer kıtasal forumların etkisine göre geride kaldığını vurguladı. Mestrum, benzer tarihlerde gerçekleştirilen Amerika Sosyal Forumu ile karşılaştırdığı ASF'nin yeni bir politik kültür geliştirmek açısından başarısız olduğunu söyledi. Bu iki farklı bakış açısı, "gerçek bir harekete dönüşmek" ile "yeni bir kültür geliştirmek", Forum'a yaklaşımları göstermek açısından önemlidir. ASF'nin geleceği var olan hareketlerin gerçekliği ile hedeflenen yenilik arasındaki gerilimde gizlidir. Öte yandan Forum'un geleceğine dair önerilerde ayrıca Doğu Avrupalı hareketlerle işbirliğine önem verilmesi ve gelecek Forum'un Doğu Avrupa şehirlerinden birinde yapılmasına dair de görüşler ifade edildi. Forum'un ana konuları arasında ekonomik kriz, Filistin ve Kürt halklarının mücadelesi olduğu için sonuç metninde Ortadoğu halklarıyla dayanışma ve savaş karşıtı vurguyla birlikte "krize karşı Avrupa'da ortak hareket" vurgusu öne çıkarıldı. Forum'un son günü yapılan kapanış yürüyüşü, katılımcıların bir arada bulunduğu nadir anlardan biriydi ve katılımın düşüklüğü bu yürüyüşte net bir şekilde ortaya çıktı. Daha önceki Forumlarda 10binlere çıkan sayı, İstanbul'da 2-3 bin kişi civarındaydı.

ASF adıyla düzenlenen son organizasyon olarak 2010 İstanbul, her ne kadar ortak hareketin önemini ön plana çıkarmak istese de, uygulamada bu talebi gerçekleştirememiş ve taban hareketleriyle kurumsal siyaset arasındaki bağın net şekilde koptuğunun göstergesi olmuştur. Forum katılımcılarının da gözlemlerinde belirttiği gibi, hareketler arası ağ kuracak bir zemin yaratılamamış ve Forum'un öncesiyle sonrası arasında bir süreklilik sağlanamamıştır. Bu durum da Forum'un siyasi bir aktör olarak belirgin bir konum almasını zorlaştırmaktadır. 2010 sonrası süreçte krizin derinleşmesiyle ve kurumsal siyasetin parti ve sendikalar düzeyinde bu duruma net cevap üretememeleri, taban hareketlerinin, yatay eksenli toplumsal hareketlerin önemini artırmıştır. Özellikle Yunanistan ve İspanya'daki gösteriler, Öfkeli ve İşgal Et hareketleriyle hareketleri siyasal gücü bir kez daha kendini göstermiştir.

10. yılında ASF: yeni arayışlar

ASF'nin toplumsal hareketler ve diğer muhalif örgütler arası işbirliği ve koordinasyonu güçlendirmesi, yerel sorunlarla bölgesel ve kıtasal sorunları birbirine ekleyebilmesi açısından 10 yılda önemli adımlar attığını söylemek mümkündür. Bu adımlar sayesinde hareketler ortak eylem günleri düzenlemiş, kendi gündemlerini birbiriyle eşleştirmiş ve sorunların Avrupalılaştırılması ile muhalif seslerin daha güçlü ifade edilmesi için fırsatlar yaratmıştır; özetle "başka bir Avrupa"yı kurmak için adımlar atılmıştır (Della Porta, 2009b; Della Porta-Caianı, 2009). Ancak bu süreç içerisinde, eski-yeni çatışmasının da yeniden gözler önüne serildiği bir teorik olarak dile getirilen kriz karşı ortak hareket söyleminin pratik düzeyde de işleyebilmesi için, eski kurumsal aidiyetler ve dikey hiyerarşik yapılar ile anarşizm etkilenimli ve doğrudan eyleme odaklı hareketler arasındaki çekişme, ASF'nin etkili olma yollarını tıkamaktadır. ASF'nin bir kurum olarak işlemesi düşüncesi son Forumlar'da ağır basarken bu durumun yeni hiyerarşiler yaratacağı çekincesi de ifade edilmektedir. ASF'nin hazırlık sürecinde "destekçi" olan büyük sendikalar ve ağlar, on yıl içerisinde "belirleyici" güç haline gelmeye başlamışlardır. Tabii ki bu durumda krize karşı ortak hareket etme ihtiyacının ve Avrupa çapında sosyal, kültürel, ekolojik ve kültürel durumların gün geçtikçe kötüleşmesinin etkisi büyüktür. Özellikle Fransa, İspanya ve Yunanistan gibi ülkelerde siyasi görünümü etkileyecek derecede ortaya konan tepkiler, eylemler ve uzun süreli grevler, Avrupa'da toplumsal hareket tabanının genişlediğini ortaya koyarken, bu hareketliliğin anlamlı bir sonuç üretebilmesi için ortak zeminlerin yaratılması ihtiyacı da aynı derecede geçerliliğini korumaktadır. Yerel sınırlar içinde kalmayıp Avrupa'yı dönüştürmek hedefindeki bir perspektifin bu tür toplantılara halen ihtiyacı bulunmaktadır. Ancak bu zeminin ASF adıyla ilerlemesi şimdilik zor görünmektedir. Örneğin Charter for Another Europe projesinin Ekim 2010'da yaptığı toplantıda ASF'nin çok zayıf bir durumda olduğu ancak onun Avrupa kamusal alanının birliğini simgeleyen tek oluşum

olduğu vurgulanmıştır¹. Son birkaç yıl içerisinde çeşitli toplumsal hareket oluşumları kendi aralarında yaptıkları toplantılar ve ortak eylemlerle, Forum ruhunu yeniden canlandırmaya çalışmaktadır. Benzer şekilde ASF'nin 10. Yılında yeniden Floransa'da toplanan hareketler, bundan sonraki sürecin nasıl şekilleneceği konusunda görüş alışverişinde bulunmuşlardır.

Firenze 10+10 adıyla 10-12 Kasım 2012 günlerinde düzenlenen toplantılarda 28 ülkeden, 300 civarı ağ ve yaklaşık 4 bin katılımcı yer alırken sonuç metninde onların kemersizliğine karşı bizim demokrasimiz sloganı öne çıkmıştır. Kriz karşıtı mücadeleyi destekleyecek sürekli bir Avrupa hareketi yaratmanın önemini vurgulayan metin, bu hareketin yakınlaşma ile merkezleşmeyi aynı anda sağlaması gerektiğinin altını çizmiştir². Bu doğrultuda ilki 14 Kasım'daki grev olmak üzere 2012 ve 2013 içinde ortak eylem günlerinin takvimi ortaya çıkarılmıştır. 14 Kasım grevi, Avrupa çapında hayata geçen ilk ortak grev olarak kayıtlara geçti ve önemli bir destek gördü.

Floransa'daki toplantı öncesinde yapılan duyurular ve çağrılarda, bunun yeni bir ASF olmadığı, amacın ASF'nin 10. yılını kutlamaktan çok daha öte olduğunu ifade edilmişti. Buna göre, geçen 10 yıldaki başarıların üstüne koyup, eksikleri giderme yönünde bir irade görülmektedir. Yerel hareketlerin Avrupa nezdinde mücadelesi, onların yerel düzeydeki zayıflıklarının da üstesinden gelmenin bir yoludur. Bir Avrupa hareketinin parçası olarak işleyen daha küçük hareketler, yeni bir ortaklaşma yaratma adına daha büyük bir çerçevenin içinde faaliyetlerini anlamlandırabilirler. Ancak Mestrum'un (2012) belirttiği gibi farklılıklar ve ayrımlar üzerinde sessiz kalmak ve bu farkları görmezden gelerek ortak bir tutum geliştirmek hareketi güçlendirmemektedir.

Hareketlerin, yaşanan sorunlar üzerinde söz söyleme ve politika belirleme gayreti devam etmektedir. Bu durum, mücadelenin yeni biçimlerde sürdürülmek istendiğinin göstergesidir. Floransa'daki toplantılar öncesinde, farklı oluşumlar benzer içerikte toplantılar düzenlemişlerdi. Bu toplantılarda farklı ülkelerden siyasi parti, sendika ve hareketler bir araya geldi. Bunlardan biri Malmö'deki ASF'nin ardından sendikalar ve hareketler arası işbirliğini geliştirmek için kurulan Joint Social Conference³ (Ortak Sosyal Konferans) idi. Bir çoğu ASF'nin de örgütleyicilerinden olan Konferans'ın 29-30 Mart 2012'de düzenlediği Sosyal Bahar Kongresi'nde "demokrasiyi yeniden kazanalım" sloganıyla 5 aciliyet alanı belirlendi. Vergi ve para politikaları, borçların ödenmesi konusunda alternatiflerin geliştirilmesi eksenindeki öneriler, Avrupa Birliği ekonomi politikalarında yerel düzeyde daha çok demokratik kontrol, ticaret ve finansal düzenlemelerin kontrol edilmesi, sosyal haklar ve kamusal yatırımların desteklenmesi konusunda hükümetlere baskı yapılmasına dayanmaktaydı. Önerilerin sosyal demokratik bir dönüşüme daha yakın olduğu

¹ <http://openfsm.net/projects/esf-assembly-in-paris-22nd-24th-october-2010/blog/2010/11/03/1-charter-for-another-europe-paris-october-22nd-2010-by-franco-russo/>, erişim: 03.11.2010

² <http://www.firenze1010.eu>

³ <http://www.jointsocialconference.eu>

ve kimi hareketlerin talep ettiği radikallikte olmadığı söylenebilir. 28 Haziran 2012'de gerçekleşen Another Road For Europe⁴ (Avrupa için Başka Bir Yol) forumu da Avrupa'daki kriz üzerine toplumsal hareketlerin, sendikaların, akademisyenlerin ve diğer kesimlerin işbirliğini geliştirmeye yönelik bir girişimdi. Forum sonrası yayınlanan çağrı metnini Samir Amin, Seyla Benhabib, Chantal Mouffe, Zygmunt Bauman gibi isimler de imzaladı. Metinde, daha küçük finans, daha bütünleşik ekonomi politikaları, daha fazla iş ve çalışma hakkı-daha az eşitsizlik, çevreyi korumak, demokrasiyi işler hale getirmek, barışı ve insan haklarını yerleştirmek başlıklarıyla 6 hedef vurgulandı. Metinde, temsili demokrasinin talepleri daha az karşıladığı ve ASF'den öfkeliilere uzanan demokrasi taleplerinin kurumsal bir karşılık bulmaya ihtiyacı olduğunun altı çizildi. Benzer şekilde, İngiltere merkezli Coalition of Resistance⁵ (Direniş Koalisyonu) ve onun öncülüğünde bir araya gelen Europe Against Austerity (Kemer Sıkma'ya Karşı Avrupa), eski İşçi Partili siyasetçi Tony Benn öncülüğünde Muhafazakar Demokrat hükümete karşı refah devleti uygulamalarını savunmak amaçlı bir oluşum olarak geniş katılımı toplantılar düzenledi. Bu toplantıların sonuncusu 20 Ekim 2012'de gerçekleşti.

Son ASF'den bu yana ortaya çıkan kriz karşıtı eylemler, en çok Öfkeliiler ve İşgal Et eylemlerinde sembolize oldu. İspanya'da başlayıp Avrupa'nın farklı şehirlerine, ardından ABD'ye yayılan bu eylemler, öncelikle otoriter sistemlere karşı başkaldıran Arap halklarından esinlendi. Tunus, Mısır gibi ülkelerde yıllardır süren otoriter yönetimler, ekonomik krizlerin etkisiyle isyan noktasına gelen halkın tabandan örgütlenen hareketi neticesinde el değiştirdi. Bu hareketlerin uluslararası dengelerin de etkisiyle kısa sürede farklı bölgelerin gündemlerine gelmesi kaçınılmazdı. Demokrasinin sadece seçim sistemleri ve temsili süreçlerle sınırlı kalmaması gerektiği ve karar-alma süreçlerinde daha fazla müdahale hakkı isteyen bireylerin Arap isyanlarından etkilenmemesi mümkün değildi. Neticede, yukarıdan alınan kararlarla, küresel sermayenin gereklerine uygun olarak işletilen politikalar, Avrupa başta olmak üzere pek çok ülkede halkın sokaklara dökülmesine neden oldu ve sokaklar yeniden hareketlerin eylem alanı olarak belirdi. Böylece kurumsal siyasetin karşısında, kendi hayatına dair söz söylemek isteyen örgütlü ya da örgütsüz tüm kesimler, farklı meslek ve yaş gruplarından insanlar, taleplerini doğrudan eylem yoluyla dile getirmeye başladı. İspanya'daki "Gerçek Demokrasi Şimdi" sloganıyla meydanlarda toplanan insanlar, "öfkeliiler" olarak anılmaya başladı. Bu ifade, uygulanan her türlü politikaya karşı kızgınlığı ve şikayetleri birleştirdi. Hareket, ortak olan herşeyin ticarileşmesi karşısında bunların geri kazanılmasını talep etti. Ortak olanı sembolize eden sokaklar ve meydanlar bu talebin yükseldiği mekanlar oldu (Dhaliwal, 2012). Ortak olanı yeniden kurmak isteyen ve yerleşik sistemle çatışma içinde olan bu yaklaşım, toplumsal hareketin siyasal talepleri oluşturma gücünün de bir göstergesiydi. Yatay düzeyde karar-alma mekanizmalarını geliştirmek çabası, bu hareketin ön plana çıkan en önemli özelliğiydi ve karşı-küreselleşme sürecindeki demokratik değerlere vurgunun da

⁴ www.anotherroadforeurope.org/index.php/en/the-appeal

⁵ www.coalitionofresistance.org.uk

devamı niteliğindedir (Maeckhelberg, 2012). Meydanları işgal etme düşüncesi, Arap isyanlarının başarısıyla birleşip farklı ülkelerde İşgal Et hareketinin öncüsü oldu (Castenada, 2012). Hareketler arasındaki bu bağlantı, farklı coğrafyalarda benzer tepkilerin yeni biçimlerde üretildiğinin göstergesiydi. Böylece Sosyal Forum'larla başlayıp Öfkeliiler, İşgal Et Hareketi ve Arap İsyanları üzerinden 2000'li yıllarda yeni toplumsal hareketlerin yeni bir hat geliştirdiği söylenebilir. Bu hat ortak olanı kurmak eyleminde toplumsal hareketlerin kurucu rolünü belirginleştirmektedir (Yıldırım, 2013).

Bu gelişmelerin önümüzdeki süreçte Sosyal Forum sürecine yeni perspektifler sunması muhtemeldir. Çünkü başlangıçta liberal demokratik sistemin, karar alma mekanizmalarının ve finansal küreselleşmenin işlemeziği eleştirisiyle yola çıkan Sosyal Forum mantığı, taban inisiyatiflerine ve toplumsal hareketlere daha çok söz hakkı istiyordu. Gelişmeler karşısında aktif bir tutum almak isteyen hareketlerin yakınlaşma alanı (Routledge ve Cumbers, 2009) olarak Sosyal Forumlar, içlerinde farklı düşünceler ve çözüm önerileri taşısa da, temel olarak kapitalist sistemle çeşitli derecelerde uyumsuzluk içinde olan grupların birliğiydi. Geline nokta, pratik olarak Sosyal Forumların krize karşı net cevaplar üretmemesi ancak bu yönde çabalarının devam etmesi, krize karşı bir tepki olarak doğan yeni eylemlerden etkilenecektir. Öfkeliiler ve İşgal Et eylemlerinde taban hareketlerinin gücü, örgütsüz kesimlerin bir arada oluşu öne çıkmıştır. Daha önce eylemlere katılmayan, aktivist özelliği göstermeyen pek çok kişi bu hareketlerde tepkisini ortaya koymuştur. Bu eylemler, her türlü elitizme, dikey hiyerarşiye, politikayı ve ekonomiyi teknikleştirmeye çalışan uzmanlaşmaya karşı "sıradan insanların" sözlerini duyurma çabasıydı. Bu eylemler çerçevesinde çeşitli metinlerde dile getirilen talepler, biz sıradan insanlar tanımlamasıyla başlamaktaydı. Buna benzer bir süreci Sosyal Forum'un ortaya çıktığı küreselleşme-karşıtı hareketin içinde de gözlemlemek mümkündür. Orada da gençler başta olmak üzere farklı kesimler ilk kez sistemi bu kadar güçlü protesto etmiştir. Dolayısıyla, Öfkeliiler ve İşgal Et girişimlerini iyi analiz etmek, Sosyal Forum paydaşları için önemlidir. Ayrıca bu hareketlerin gücünü çoğaltmak için Sosyal Forum benzeri yakınlaşma alanlarının önemi önümüzdeki günlerde daha da artacaktır.

Sendika ve partilerin siyasal etkisine daha çok girmeye başlayana ASF'nin, işgal Et ve Öfkeliiler hareketlerinin anti-kurumsal eleştirisini dikkate alması gerekir. Burada eyleme geçen gençlerin pek çoğu daha önce eylemlere katılmamış, kendisini doğrudan bir siyasal çizgiye ait hissetmeyen ancak sistemin işleyişinden mutsuz, özetle liberal demokrasinin meşruiyet krizini yansıtan kişilerdir. Bu kesimlerin, kendilerini temsil edilmiyor hissi onları harekete yönlendiren temel motivasyondur. Bu eski yapıların içinde temsil edilemeyecek taleplerin çokluğu, kendini kurmaya çalışmaktadır (Hardt ve Negri, 2012: 50). Dolayısıyla "bir bilen" yönlendirdiği, uzmanlaşmış siyasete karşı, her şeyi bildiğini iddia etmeyen ancak kendi deneyimlerinden öğrenen kesimlerin bir arayışı söz konusudur. Siyaseti, bilenlerin ve katı teorik çerçevelerin içinde algılayanlara karşı yaparak öğrenmenin, eylemin ve karşı-çıkışın temel alındığı bu arayış kendi sözüne sahip çıkma çabasıdır. Hareketlerin önemini artıran bu eylemler, Sosyal Forum benzeri yapılarda bir araya gelebilmektedirler. Ancak bu

Forumların ASF İstanbul biçimiyle örgütlenmesi, yeni arayışların önünde engel oluşturacaktır. Yeni bir örgütlülük, Arap isyanları ve İşgal Et hareketlerinde görüldüğü gibi tabanın üretici enerjisini açığa çıkaracak iletişim kanallarını kullanarak sağlanabilir. Hareketlerin tetikleyeceği beklenen “devrim” tam da bu taban mücadelelerinin gücüne bağlıdır.

Sonuç

Küreselleşme karşıtı hareketin DSF’ye ve oradan da kıtasal Forumlara evrilmesi ile birlikte, karşıtlık eksenini alternatifini arayan yeni bir üretici ve kurucu güce dönüştü. Alternatif ya da karşı-küreselleşme hareketi, tüm farklılıkları, kapsayıcılığı, bölünmüşlüğüne rağmen yeni bir siyaset arayışı içindeki kesimleri ifade ediyordu. Söz konusu yeniliğin temelinde devletin ve siyasal iktidarın değişiminden ziyade kendi hayat alanını genişletici doğrudan eylemlere odaklanmak vardı. Yeni siyaset, ekonomik ve kültürel mücadelelerin kesiştiği bir siyasal alanda, karşılıklı etkileşimin şekillendirdiği bir kamusal çerçevesinde örgütlenmek istendi. Bu süreçte karar-alma mekanizmalarında daha çok yer alarak bu mekanizmaları dönüştürmek isteyen toplumsal hareketler, mücadeleyi farklı derecelerde örgütlemeyi başardı; daha önce herhangi bir harekette ya da örgütsel siyasette yer almamış kesimler bu sürecin içinde kendilerini ifade edebildiler. Yeni siyasetin bir hedefi de eski kurumsal siyasetin geleneksel yollarını değiştirmektir. Forum süreci böyle bir perspektifte, açık alan ve müzakere kavramlarını temel alarak hayata geçti. Forum süreci, kendini bir hareket ve ucu açık bir süreç şeklinde tanımladığı için yönlendirici olmaktan ziyade hareketlerin yönlendirmesine açık olduğunu ortaya koydu. Bu durum, farklı bölgelerdeki Forumlarda farklı perspektiflerin ortaya konmasını sağladı. Bu bir yandan olumlu bir yandan olumsuz bir gelişme oldu; hareketin çeşitliliği onun üretici kapasitesini ilerletirken DSF yerel ayakları tarafından tanınmama noktasına kadar geldi. DSF ilkelerinde vurgulanan siyasi parti ve örgütlerle mesafe, bir çok ülkede geçersiz kaldı. Hatta DSF’nin doğduğu Latin Amerika’da dahi muhalif liderlerin kazandığı başkanlıklar neticesinde, Bolivya, Venezuela, Brezilya gibi ülkelerde siyasi liderler konuşmacı oldu. Keza 2004 yılında Londra’da gerçekleştirilen ASF’de SWP, hazırlık sürecinin ve Forum’un bütününde belirleyici rol oynadı. Forum ilkelerinden “sapma”nın temelinde sol ve sosyalist mücadelenin sivil toplum eliyle, hareketlerin çeşitliliğiyle bir taban hareketi olarak götürmek yönündeki bakış açısının görece liberal bulunması ve Forum’u daha devrimci bir çizgiye çekmek düşüncesi vardı.

ASF özelinde, DSF’nin yataylık ve açık alan stratejisi ilk forumlarda kendini hissettirse de Forum gündeminin ekonomik krizlere cevap üretme eksenine kaymasıyla birlikte, ortodoks solun etkisi belirginleşti. Forumların hazırlık süreçlerinin etkili biçimde işletilmesindeki aksaklıklar, asıl hedef olan Avrupa kamusalı yerine yerel sorunların ve örgütlerin belirleyici olmaya başlaması, Forum’un örgütlenmesinde belirli kesimlerin etkisinin artması ve sendika-siyasi parti temsilcilerinin görünürlüğünün belirginleşmesi ile ASF, başlangıçtaki hedefinden farklı bir noktaya evrildi. Özellikle 2010 yılında İstanbul’da gerçekleştirilen ASF, hem katılımın azlığı hem hareketler arası işbirliği ve

eklemlenme alanlarının işletilememesi ile en sönük forum olarak öne çıktı. Bir taban hareketi olarak ASF ile sendika ve kurumlararası işbirliği olarak ASF arasındaki ayrım İstanbul'da netleşmiştir. Bunda Türkiye solunun işbirliği yapma pratiğinin çok düşük olması kadar yerli ve yabancı katılımcılar arasında bir uyum, etkileşim ya da yeni bir eklemlenme yaratılamamasının da etkisi vardır. Dolayısıyla zaten kötü giden ASF süreci, İstanbul'da kendi sınırlarına ulaşmıştır.

Buna rağmen, Forum mantığını oluşturan bir araya gelme ve ortak bir muhalif cephe oluşturma talebinin vurgulanması, bir açıdan önemliydi. Çünkü 2010 sonrasında bu vurgunun devam ettirilmesi adına önemli girişimler oldu. Yine Forum'un ortak eylem kararları, ekonomik krizlerin belirginleştirdiği demokrasi açığının vurgulanması ve tabanın karar alma süreçlerine daha çok sahibi olması taleplerini ortaya koydu. Bu eylemler, yerel ve kıtasal çaptaki sorunların tek bir bakış açısıyla çözülemeyeceğinin, bunların birbirini etkilediğinin ve piyasanın tek güç olarak kabul edilemeyeceğinin altını çizdi. Böylece yerel olandan çıkıp Avrupa çapında bir muhalif birlik oluşturmanın gereği göz ardı edilmedi. Temel sorun, yeni nesil muhalefetin geniş tabana yayılması için kurumların "öncü" rolünün yeterli olmadığı; gündelik hayattan doğan taleplerin ve sıradan insanın bu eylemlerde rol almasının sağlanmasıdır.

2010'un ardından ASF adıyla yeni bir Forum örgütlenmedi. 2012 Kasım'ında, Forum'un 10. Yılı nedeniyle İtalya-Floransa'daki Firenze 10+10 toplantısı, Avrupa çapındaki işbirliği ruhunu hayatta tutma konusunda bir adım oldu. 2010-2012 sürecinde benzer oluşumlar, hareketler, sendikalar ve diğer sivil toplum örgütleri arasındaki ortak eylem pratiğini canlı tutmaya çalıştı. Bu girişimler, ASF'nin geliştirdiği Avrupa hareketi kavramını devam ettirebilmek için önemli araçlardı. Avrupa birliği'nin yaşadığı aidiyet ve meşruiyet krizlerine karşı, Avrupalı hareketlerin yeni bir sosyal birlik hedefiyle bu taleplerine ve girişimlerine devam etmesi önemlidir. Ancak eylemlerin, sadece sendikalar üzerinden değil, kurum-hareket birlikteliğini ve etkileşimini sağlayacak zeminlerde, bir öncülük rolü olmadan yürütülmesi gerekir.

Her ne kadar hareketin yataylık vurgusu zarar görmüş olsa da 2010-2012 arasında gelişen kriz karşıtı protestolar ve özellikle Öfkeli hareketi tabanın hala önemli bir unsur olduğunu ve geleneksel siyasetle bağının onarılamadığının göstergesidir. Ardından gelişen İşgal Et eylemleri, hareketin anarşist temellerinin canlı olduğunu ve "sıradan insanın" taleplerinin duyulması için doğrudan eylemin önemini ortaya koymuştur. Kurumların hareketlerin taleplerine ve tabanın karar alma süreçlerindeki etkisine açık olması, yeni bir siyasetin eskinin daha ileri taşınarak geliştirilmesini sağlayacağı için önemlidir.

Sokak eylemlerinin ve işgallerinin, yani doğrudan müdahalenin ve hiyerarşi karşıtı bakış açısının halen canlı olması, Forum'un bundan sonraki işleyişinin nasıl olması gerektiğini işaret etmektedir. Bu bağlamda, Avrupa'nın sınırlarında, İstanbul'da yolun sonuna gelmiş gibi görünen ASF'nin kendi alanını genişletmek için yeni bir bakış açısına ihtiyaç duyduğu söylenebilir. Bu bakış açısı kurumsal siyasetin klasik aktörlerinin hatasına düşmeden, kendi hayatına dair söz söylemek talebindeki taban hareketlerini yeniden bir araya

getirmek yönünde olmalıdır. Bu bir araya gelişler, kurumların işleyişini de etkileyecektir.

Doğrudan eylemin öneminin arttığı yakın zamanlı eylemlerde görüldüğü gibi Sosyal Forum benzeri oluşumlar, talep ettikleri köklü değişimler kadar katılımcılarının yaşamlarında söz sahibi olmaya olanak tanıyacak pratikleri geliştirmelidir. Bunun için yataylığın yeniden bir değer olarak öne çıkarılıp, Hazırlık Toplantısı gibi var olan kanalları daha etkin kullanarak, Forumları bir konferans ya da paneller bütünü olmaktan çıkarmak gereklidir. DSF'nin ASF'ye göre yoluna devam etmekte daha başarılı olmasının nedeni, yerel ile küresel arasındaki bağı bu katılımcı kanallarla sağlamaya çalışmasındandır. Tarihsel olarak çeşitli toplumsal dönüşümlere ve devrimlere öncülük etmiş Avrupalı mücadele geleneğinin bundan sonra da ayakta kalabilmesi için yeni yüzyılın dinamiklerine uygun şekilde bu kurumsal engelleri aşması gereklidir. Bunun için ekonomik talepler dizgesinden önce, vatandaşların kendi yaşamlarına sahip çıkacak alanlar yaratmanın daha önemli olduğu söylenebilir. Son söz olarak, Forum'un açık alan mantığının yeni siyasetin örgütlenmesinde karşılıklı etkileşimi ve modern siyasetin sınırlarını aşmak açısından hala önemli bir potansiyel taşıdığını söylemek mümkündür.

Kaynakça

- Andretta, Massimiliano; Reiter, Herbert. 2009. "Parties, Unions and Movements-The European Left and the ESF." Pp: 173-204 *Another Europe: Conceptions and Practices of Democracy in the European Social Forums* içinde, edited by Donatella Della Porta. London: Routledge.
- Arrighi, Giovanni; Wallerstein, Immanuel; Hopkins Terence K. 2004 *Sistem Karşılığı Hareketler*, Çev. C. Kanat, B.Somay, C.Sökmen. İstanbul: Metis.
- Badiou, Alain. 2011. *Komünist Hipotez*. İstanbul: Encore.
- Castenada, Ernesto. 2012. "The Indignados of Spain: A Precedent to Occupy Wall Street." *Social Movement Studies* 11 (3-4). DOI:10.1080/14742837.2012.708830
- De Souza, Marcelo Lopes. 2010. "Two world urban forums. What happened in Rio? Where does it lead? A discussion". pp.566-585. in Atkinson, A., Lipietz, B., Lopes de Souza, M. and Suri, S. N. *City* 14(5): 572-578.
- Della Porta, Donatella. 2009a. "Social Movements." Pp. 365-385 *The Sage Handbook of European Studies* içinde, ed. by Chris Rumford. London: Sage.
- Della Porta, Donatella. 2009b. "Another Europe: Some Conclusions." Pp. 225-239 *Another Europe: Conceptions and Practices of Democracy in the European Social Forums* içinde, ed. by Donatella Della Porta. London: Routledge.
- Della PORTA, Donatella. 2010. "Reinventing Europe: Social Movements Activist as Critical Europeanist." Pp.113-129 *The Transnational Condition: Protest Dynamics in an Entangled Europe* içinde, ed. by Simon Teune. Berghahn.

Della Porta, Donatella; Andretta, Massimiliano; Mosca, Lorenzo; Reiter, Herbert. 2006. *Globalization From Below: Transnational Activist and Protest Networks*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Della Porta, Donatella; Caiani, Manuela. 2009. *Social Movements and Europeanization*. Oxford: Oxford University.

Dhaliwal, Puneet. 2012. "Public Squares and Resistance: The Politics of Space in the Indignados Movement." *Interface: A journal for and about social movements* 4(1):251-273

Doerr, Nicole. 2009. "How European Protest Transforms Institutions of the Public Sphere-Discourse and Decision-Making in the European Social Forum Process." *KFG Working Paper Series*. No.8: http://www.polsoz.fu-berlin.de/en/v/transformeurope/publications/working_paper/WP_08_Doerr.pdf

Genç, Fırat. 2010. *ASF'de Yapılan Söyleşi*, 02.07.2010.

Glasius, Marlies; Timms, Jill. 2005. "The Role Of Social Forums In Global Civil Society: Radical Beacon Or Strategic Infrastructure?" Pp. 190-238 *Global Civil Society 2005/6* içinde, ed. by Marlies Glasius, Mary Kaldor and Helmut Anheier. London: Sage.

Hardt, Michael; Negri, Antonio. 2011. *Ortak Zenginlik*, Çev: Eflâ-Bariş Yıldırım. İstanbul: Ayrıntı.

Haug, Christoph. 2006. "Democracy in Movements: Analysing Practices of Decision-Making Within the European Social Forums Process Using the Public Arena Model." *Cultural Conflicts, Social Movements and New Rights: A European Challenge*, Cortona Colloquium.

Haug, Christoph; Haeringer, Nicolas; Mosca, Lorenzo. 2009. "The ESF Organizing Perspective in a Diachronic Perspective." Pp.26-46 *Another Europe: Conceptions and Practices of Democracy in the European Social Forums* içinde, ed. by Donatella Della Porta. London: Routledge.

Hayduk, Ron 2012. "Global Justice and OWS: Movement Connections." *Socialism and Democracy* 26(2):43-50.

Johnston, Hank; Laraña, Enrique; Gusfield, Joseph R. (1994) "Identities, Grievances and New Social Movements", *New Social Movements: From Ideology to Identity* içinde, (ed.) Enrique Laraña, Hank Johnston, Joseph R. Gusfield, Philadelphia: Temple University.

Juris, Jeffrey S. 2008. *Networking Futures: The Movements Against Corporate Globalization*. Duke University Press.

Juris, Jeffrey S. 2005. "Social Forums and Their Margins: Networking Logics and the Cultural Politics of Autonomous Spaces." *Ephemera* 5(2):253-273.

Laclau, Ernesto. 2007. *Popülist Akıl Üzerine*, Çev. Nur Betül Çelik. Ankara: Epos.

Laclau, Ernesto. 2009. "Evrenseli İnşa Etmek." Pp.311-340 *Olumsuzluk, Hegemonya, Evrensellik* içinde, der. Judith Butler-Ernesto Laclau-Slavoj Zizek, Çev. Ahmet Fethi. İstanbul: Hil.

Laclau, Ernesto; Mouffe, Chantal. 1992. *Hegemonya ve Sosyalist Strateji: Radikal Demokratik Bir Politikaya Doğru*, Çev. Ahmet Kardam. İstanbul: Birikim.

Maeckelbergh, Marianne. 2012. "Horizontal Democracy Now: From Alterglobalization to Occupation." *Interface: A journal for and about social movements* 4(1):207-234.

McAdam, Doug. 1994. "Culture and New Social Movements." Pp.36-58 *New Social Movements: From Ideology to Identity* içinde, ed. by Enrique Laraña, Hank Johnston, Joseph R. Gusfield. Philadelphia: Temple University.

Melucci, Alberto. 1985. "Symbolic Challenge of Contemporary Movements." *Social Research* 52(4):789-816.

Melucci, Alberto. 1994. "A Strange Kind of Newness: What's 'New' in New Social Movements?" P.p101-131 *New Social Movements: From Ideology to Identity* içinde, ed. Enrique Laraña, Hank Johnston, Joseph R. Gusfield. Philadelphia: Temple University.

Mestrum, Francine. 2010. "The US and the European Social Forum: Strategic Challenges For the WSF." *ASF Konuşma Metni*.

Mestrum, Francine. 2012. "Firenze10+10, the Left and the EU." *FSE-ESF Digest*, Vol 85, Issue 10.

Negri, Antonio. 2006. *İmparatorluktaki Hareketler*, Çev. Kemal Atakay. İstanbul: Otonom.

Offe, Claus. 1985. "New Social Movements: Challenging the Boundaries of Institutional Politics." *Social Research*, 52(4):817-868

Olofsson, Gunnar (1988) "After the Working-Class Movements? An Essay on What's 'New' and What's 'Social' in the New Social Movements", *Acta Sociologica*,.31:1.

Pleyers, Geoffrey. 2010. *Alter-Globalization: Becoming Actors in a Global Age*. Cambridge: Polity Press.

Reyes, Oscar. 2005. "Exception or Rule? The Case of London ESF 2004." http://www.tni.org/archives/reyes_esfexception, Erişim: 01.12.2012.

Routledge, Paul; Cumbers, Andrew. 2009. *Global Justice Networks- Geographies of Transnational Solidarity*, Manchester:Manchester University Press.

Schönleitner, Günther. 2003. "World Social Forum: Making Another World Possible?" Pp.127-150 *Globalizing Civic Engagement* içinde, ed. John Clark. London: EarthScan.

Scott, Alan. 1990. *Ideology and the New Social Movements*. London: Routledge.

Smith, Jackie. 2008. *Social Movements for Global Democracy*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Smith, Jackie. 2012. "Connecting Social Movements And Political Moments: Bringing Movement Building Tools From Global Justice To Occupy Wall Street Activism", *Interface* 4(2):369-382.

Şensever, Levent. 2005. "Hareket Muhalefete Yeni Bir Soluk ve Heyecan Katacak." *Birikim Dergisi*, 197:74-78

Teivainen, Teivo. 2003. "The World Social Forum: Arena or Actor?" <http://lasa.international.pitt.edu/members/congress-papers/lasa2003/files/TeivainenTeivo.pdf>, erişim: 01.07.2010.

Touraine, Alain. 1985. "An Introduction to the Study of Social Movements." *Social Research*, 52(4):749-787.

Touraine, Alain. 1995. "Beyond Social Movements?" Pp.371-391 *Social Movements: Critiques, Concepts, Case-Studies* içinde, ed. Stanford M. Lyman, London: MacMillan.

Waterman, Peter; Sen, Jai. (ed.) 2007. *The WSF: Challenging Empires*. Montreal: Black Rose Books.

Williams, F. Fisher; Poniah, Thomas. (ed.) 2004. *Another World is Possible*. Zed Books.

Yıldırım, Yavuz. 2012. *Sosyal Forum'dan Öfkeli'ler'e*. İstanbul: İletişim.

Yıldız, Yeşim Yaprak. 2010. *ASF'de Yapılan Söyleşi*, 02.07.2010.

Yazar hakkında

Nidge Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası ilişkiler Bölümü

Yavuz82 AT gmail.com